

Міністерство охорони здоров'я України
Вищий державний навчальний заклад України
«Українська медична стоматологічна академія»

УДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ЛІКАРІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Матеріали
науково-практичної конференції з міжнародною участю
24 березня 2016 року*

м. Полтава - 2016

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Яценко І.В., Гаврильєв В.М., Бондаренко В.В., Бойко І.В.,

ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»

Стаття присвячена розгляду структури професійно-етичної культури майбутнього лікаря, формування якої здійснюється через рефлексивну і творчу діяльність особистості з метою самореалізації.

Ключові слова: професійна культура, професійно-етична культура, рефлексія, самореалізація.

У наш час метою реформування системи вищої медичної освіти України є збереження здоров'я населення; підвищення якості медичних послуг; підвищення якості освітньої та наукової діяльності вищих навчальних закладів. Основні принципи сучасної освіти - її безперервність і ступеневість; динамічний характер навчання; підготовка висококваліфікованих спеціалістів; відкритість системи підготовки; забезпечення об'єктивного контролю рівня якості освіти; поєднання теорії та практики; формування загальнолюдських цінностей, морально-етичної культури.

Суттєвого значення в підготовці сучасних висококваліфікованих фахівців галузі медицини надається формуванню морально-етичної (професійної) культури особистості як органічного сплаву кваліфікації й моральності, що функціонує на основі трудової моралі.

Дослідження основ, норм, регуляторів та зразків етичної культури лікаря має тривалу історію. Першим відомим писемним зразком етичного кодексу лікаря є Аюрведа, в Давній Греції - клятва Гіппократа, що є основою європейської медицини. Варто наголосити на тому, що єдине доповнення клятви Гіппократа - положення «зобов'язуюся вчитися все життя», прийняте на II деонтологічному конгресі.

Стародавніх і середньовічних дослідників проблем медичної етики та кодексів лікарів наслідують наші сучасники. У сучасних умовах лікарі та вчені все частіше звертаються до розробки нових деонтологічних та етичних кодексів (європейський і американський професійні кодекси, етичний кодекс українського, російського, білоруського лікаря тощо).

Зростання уваги до етичної культури лікаря зумовлене як об'єктивними труднощами, з якими стикаються лікарі під час діяльності, так і розвитком теоретичної та практичної медицини. Нині розвиток трансплантології, неонатології, ендоскопії, фармакології тощо забезпечує можливість подолання хвороб і травм, які вважалися смертельними ще кілька десятиліть тому. Однак наголосимо на відсутності деонтологічних кодексів для досліджень і використання в терапії стовбурових клітин, нанотехнологій, можливостей генних досліджень та ін.

Таким чином, одним із найгостріших протиріч сучасної медицини є протиріччя між зростаючими можливостями та відсутністю верифікованих загальноприйнятих деонтологічних кодексів. Також гострою проблемою для сучасної медицини стало протиріччя між високими вимогами до етичних

особистісних характеристик лікаря і відсутністю єдиної методично обґрунтованої системи виховання особистості сучасного лікаря.

Розв'язання цих протиріч потребує в першу чергу дослідження природи, структури, сутності професійно - етичної культури лікаря, педагогічних умов, технологій її формування. Дослідники виділяють специфічну ієрархічну структуру професійної культури, розглядають етапи її формування і рівні сформованості.

Погоджуючись і спираючись на результати досліджень, потрібно вказати на специфічний характер лікарської праці, що впливає на розуміння професійної та професійно-етичної культури особистості лікаря. На нашу думку, специфічний характер професійно-етичної культури лікаря полягає в її індивідуальному характері й особливій значущості рефлексивної діяльності та діяльності, націленої на саморозвиток особистості. Тобто у формуванні професійно-етичної культури центральне місце займають особистісна рефлексія і творча діяльність особистості з самореалізації.

У сучасній науці досить багато уваги приділяють розгляду й аналізу проблем психологічного становлення особистості лікаря, формуванню ідентичності особистості майбутнього лікаря, професійно-комунікативної компетенції як засобу досягнення успішності у створенні ситуації „терапевтичного спілкування” тощо. Також більшість дослідників указують на суттєву роль етичної культури, в деяких випадках наголошуючи на центральній та системо- утворювальній ролі етичної культури особистості лікаря. Саме рівень сформованості етичної культури лікаря в сучасних умовах є показником успішності професійної діяльності та особистісної самореалізації.

Отже, чимало вчених сконцентрували увагу на розгляді особистості лікаря з точки зору психології, окремих деонтологій, аксіології тощо. На жаль, у педагогіці не остаточно розглянуто теоретичні та практичні питання створення педагогічних умов, які мають забезпечити досягнення майбутніми лікарями належного рівня сформованості професійної і професійно-етичної культури.

Професійно-етична культура лікаря - це структурний компонент професійної культури особистості лікаря, взаємопов'язаний із когнітивно-інтелектуальним, операційно-технологічним, аксіологічним, комунікативним, психологічно-рефлексивним, особистісно-творчим компонентами.

На відміну від аксіологічного компонента, спрямованого здебільшого на внутрішнє життя особистості, етичний компонент двоспрямований. Він регулює інтелектуально-когнітивну діяльність з оволодіння етичними нормами та цінностями, аналізу, формування, осмислення; психологічну та рефлексивну діяльність щодо переосмислення чинних етичних норм, правил, цінностей, саморозвитку; творчу діяльність особистості щодо утворення особистісно осмисленої етики на основі початкових, загальнолюдських, культурних, етичних, релігійних, професійних; комунікативну діяльність; специфічну діяльність етичного судження, розв'язання конфліктів і етичного вчинку.

Етичний компонент професійної культури особистості лікаря є центральним,

таким, що визначає всі інші та потребує сформованості кожного окремого компонента. Професійно-етична культура лікаря відображає єдність процесів створення, оволодіння, використання, аналізу, вдосконалення професійно-етичних цінностей. Етичний компонент професійної культури - це система професійно-етичних якостей, які є регулятором соціальних відносин. У ній, як і в загальній та етичній культурі, наявні початкові, найбільш загальні, обґрунтовані загальнолюдськими правилами уявлення про культурно, етично, релігійно, соціально верифіковані способи діяльності - норми. Професійні норми зафіксовано в професійно-етичних кодексах, однак, зважаючи на сучасну наукову і соціокультурну ситуацію, норми медичної діяльності становлять проблему наукових досліджень.

інакше професійно-етичну культуру особистості лікаря можна визначити як інтегративний особистісний феномен, який відображає готовність фахівця до здійснення професійної діяльності. Через специфічність сучасного становища медицини лікар не тільки використовує чинні деонтологічні кодекси, а й змушений створювати власні. Це посилює роль особистості лікаря в професійно-етичній діяльності, тому потрібно виділити такі структурні компоненти професійно-етичної культури: аксіологічний, технологічний, особистісно-творчий і рефлексивний.*

Серед функцій, які виконує професійно-етична культура, виокремимо такі: аксіологічна, регулятивно-нормативна, комунікативна, особистісно-рефлексивна, емоційно-емпатійна. Основами професійно-етичної культури можна назвати:

- психологічний блок (потреби, мотиви, ціннісні установки, націленість особистості, система когнітивних здібностей, умінь, навичок);
- інформаційно-когнітивний блок (знання про системи цінностей);
- увесь комплекс переконань, вірувань і систем цінностей, які значущі для особистості та які були початково сформовані;
- операційний блок (навички рефлексивної, творчої діяльності);
- особистісно осмислена система цінностей, яка є основою для вирішення етичних конфліктів та базою для самовдосконалення особистості.

Тобто умовами успішної реалізації професійно-етичної культури є когнітивні, рефлексивні, комунікативні здібності та вміння особистості, комплекс знань, умінь саморозвитку, потреба в самореалізації.

Таким чином, професійно-етична культура особистості майбутнього лікаря є умовою підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Формування професійно-етичної культури здійснюється впродовж усього періоду навчання у ВНЗ та професійної діяльності лікаря.

Підвищення якості підготовки спеціалістів можна досягти через створення єдиної цілеспрямованої системи етичного виховання, інтеграції можливостей усіх загальних і професійних дисциплін. Особливу значущість має отримати мовна підготовка (формування комунікативної культури), вивчення психології (емоційно-емпатійні та рефлексивні навички), вивчення філософських наук

(забезпечення знаннями про етичні системи та розвиток когнітивних навичок). Професійні дисципліни мають забезпечити вдосконалення початкового рівня сформованості професійно-етичної культури та впроваджувати її в діяльність (становлення професійної компетентності).

Список використаної літератури

1. Богданова Л.В. К вопросу о культуре профессионального общения / Л.В. Богданова // Юбилейный сб. тр. ученых РГАФК, посвященный 80-летию академии. - М., 1998. -Т. 3. - 388 с.
2. Ясько Б. А. Психология медицинского труда: личность врача в процессе профессионализации : автореф. дис. на соиск. учен. степ, д-ра психол. наук / Б. А. Ясько. - Краснодар, 2004. - 26 с.
3. Яковлева И. В. Психологическая компетентность и ее формирование в процессе обучения в вузе (на материале деятельности врача) : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук : спец. 19.00.01 «Общая психология история психологии» / И.В. Яковлева. - Ярославль, 1994. - 20 с.
4. Васюк А. Г. Психологические особенности профессионального становления личности врача : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / А. Г. Васюк. - М., 1993. -20 с.
5. Денисова О. В. Становление профессиональной идентичности студента-медика в образовательном процессе вуза : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / О.В. Денисова - Екатеринбург, 2008. - 20 с.